

Domonkos László

A nemzeti ellenállás különböző formái 1918 és Trianon között

A magyar köztudatban a magyarellenes, kommunista és liberálbolsevik propaganda sok évtizedes hatására máig tartja magát a nézet, hogy a nemzet ellenállást nem tanúsítva, egyetlen puskalövés, minden tiltakozás nélkül, teljes passzivitást tanúsítva adta meg magát sorsának, így és ekképpen hagyván, hogy idegen hódítók megszállják területeit. E nemzetnyomorító, nemzeti tudatunkat, ifjúságunk szellemét és közgondolkodásunk minőségét nagymértékben romboló-züllesztő törekvéssel szemben fel kell mutatni mindazokat a tényeket, melyek cáfolatai e grandiózus hazugság-áradatnak és amelyek végre megvilágítják és helyükre teszik történelmünk ezen időszakának vonatkozó részleteit. Erre úgy a nemzeti tudatformálás, a nemzeti identitás megerősítésének, mint a közoktatás színvonalának javítása érdekében véleményem szerint múlhatatlanul szükség van.

Meg kell vizsgálni az 1918 novemberében megkezdődött és a békediktátum aláírásáig tartó különféle eseményeket, eredőit, a speciális helyi körülményeket és előzményeket, magukat a történéseket és azok utóhatásait. És láthatóvá válik, hogy a magyarság mennyire változatos és milyen szívós-elszánt formákban is próbált ellenszegülni a reá kényszerített szörnyűségeknek.

A Felvidéken, ahol a legkorábban, már november első hetében megkezdődött a megszállás, az ellenállás is szinte azonnal megkezdődik. Miután november 2-án Hodonín térségében északnyugati irányból a legelső idegen csapatok átlépik az ezeréves magyar határt és Holics, majd több másik határmenti helység - Szakolca, Malacka, Egbell, Morvaszentjános, Nagylévárd –birtokbavételi kísérlete után megközelítik Pozsony előterét, a Zerge-hegy-Vaskutacska-Récse vonalon harcálláspontot foglaló, 16-17 éves soproni hadapródiskolások osztaga Csataj Lajos tüzér őrnagy, a későbbi hadügyminiszter vezetésével a terepadottságokat maximálisan kihasználva,

komoly tűzerővel, egy igen hatékonyan működő lovascsapattal és folyamatos gyalogsági támadásokkal napok alatt teljesen szétveri a cseh hódítókat – azután Csatay Lajost – Budapestről – előbb Szentre, majd Komáromba rendelik vissza... (A november első napjaiba beoldalgó csehek összlétszáma körülbelül 120-150 volt, ami pedig harcértéküket illeti, Csere Péter szerint „szétugrasz-tásukra és visszakergetésükre egy közepes alkoholos befolyásoltság alatt álló huszárszakasz bőven elég lett volna.” *Popély Gyula az írja, a Felvidékre betörő cseh csapatok csendőrökkel kiegészített, önkéntesen vállalkozó kalandorokból, a Szokol (a.m.Sólyom) nevű pánszláv-sovén szervezet aktivistáiból, az úgynevezett szokolistákból, valamint szökött katonákból álltak, „harci értékük csekély csekély volt.”, továbbá hogy „ az ellenük kivezényelt magyar katonai egységek minden nagyobb erőfeszítés nélkül visszaszorították őket „, s így „ a már birtokba vett területek túlnyomó részét siekrült is néhány nap alatt megtisztítani a csehektől.”* November 7-én mindössze 260 főnyi cseh fegyveres szállja meg Nagyszombatot. A pozsonyi katonai körzet parancsnoka már 11-én a város azonnali kiürítésére szólítja fel őket, a polgárság 12-én és 13-án egy emberként tüntet a megszállás ellen, az atrocitások egymást követik. 13-án befut egy magyar páncélvonat az állomásra, rajtaütésszerűen lefegyverzi az őrszolgálatot ellátó 38 embert, majd mindjárt onnan helyből, a vasútállomásról telefonon követelik a városparancsnoktól az azonnali távozást, különben megindulnak...többször nem kell mondani. Az északnyugati Felvidék városaiba és falvaiba bevonuló csapatoknak néhány napon belül mindenhol hasonlóképpen kell távozniuk... A november 8-án indult „*második hullámban*” 11-én Csacára, 12-én Zsolnára, Ruttkára és Túrócszentmártonba besündörgő alakulatokat már 15-én és 16-án mindenhol visszavonulásra kényszerítik – úgy, hogy meg sem állnak a morvaországi Ostraváig...Közben Kassáról 16-án indul északnyugatnak az itteni 5. huszárezred alig ötvenfős különítménye Montskó István tartalékos főhadnagy vezetésével. November 20-ára egy páncélvonat támogatásával Budetinig hatolnak előre. Bár mindössze három géppuskával rendelkeznek, olyan ügyesen manővereznek, hogy a csehek sokkal nagyobb ellenséges erőre gyanakodnak, így megtisztítják a terepet egészen Csadcáig, majd a Zsolna melletti Csáky-kastélyba veszik be magukat, továbbra is azzal a céllal, hogy meggátolják a morva határ felől az ellenség beszivárgását. Ezen a területen harcol Mágerl Károly vezérkarti ezredes kb. 300 fős egysége is. December 3-án azonban a Károlyi-kormány a rózsahegy-i demarkációs vonalig rendeli vissza őket - ám ők nem engedelmesskednek. December 5-én elhatározzák, hogy a már két hete cseh kézen levő Trencsént visszafoglalják, melyet négy zászlóaljnyi gyalogság és hat üteg tüzérség szállt

meg. Nagybicce előtt ellenséges erőkbe ütköznek és harcba bocsátkoznak. Óriási veszteséget okoznak a cseheknek, akik csak többórás harc után tudják a még életben maradottakat elfogni. A parancsnok, Moncskó István mellett Trencsénkutasnál ekkor esik el a szepességi történelmi Görgey-családból két testvér, Görgey Konstantin és Görgey Béla – egyikük 32, másikuk 24 éves volt. (A szepesgörgői templom melletti családi sírban nyugsznak.)

Szintén decemberben, 18-án az Ipoly menti Vámosmikolán, Babucs Zoltán szavaival „*összegyűltek a falu és a környék hadviselt férfijai*”, és „mivel egyre közeledtek a cseh alakulatok, arról határoztak, nem várnak rá, hogy Budapestről segítség érkezzék, hanem maguk védik meg szülőföldjüket.” Felkérték a 33 éves, bajtai származású Drozdy Győző tanító-újságíró, hogy az eredményes védekezéshez szükséges fegyvert és lőszert szerezze be. Drozdy, mint erről idős korában megírt és 2007-ben megjelent, *Elvett illúziók* című önéletrajzi kötetében beszámolt, előbb egy hatezer példányban kinyomtatott Toborzó felhívás a csehek ellen című kiáltványt tett közzé („...*ádáz haraggal esnek nekünk a cseh, román, szerb, horvát vadak, hogy koncot tépjenek eleven húsunkból. (...) szándékuk, hogy (...) a termő magyar föld minden kincsét elrabolják innen. (...) A megszállt vidékek népét nyomorulttá akarják tenni (...) A családot, a tűzhelyet és a kenyeret védő életösztön állította harcra a csehek ellen Pozsony, Komárom, Bars és Esztergom vármegye népét. Ott már egységes a front. Ezt az embergátat most már Hont vármegyének kell tovább fonnia. Rajtunk a sor.*”). Majd egymaga felkereste az Ipolyszalka környéki falvakat, hogy ellenállásra buzdítsa az embereket. Felvette a kapcsolatot a Szenc és Léva között álló magyar csapatok parancsnokságával, miközben megpróbált a fővárosból puskákat, géppuskákat, lőszert és kézigránátokat szerezni. Végül, ahogyan Babucs Zoltán írja, „*a 200 km szélességű arcvonalszakasz 30-40 ezer fős nemzetőrségének felfegyverzésére négy vagon fegyvert és muníciót szerzett, amelyet Budapest tiltása ellenére a magyar érzelmű vasutasok juttattak célba.*” És a kiáltvány meghirdeti a partizánharcot a betoléakodók ellen: „*Partizánharcunk céltudatos, hasznos, igazságos legyen! (...) az összefüggő magyar területekért életünket és vérünket! Önként álljanak össze a kis csapatok, melyek a helyi polgárokkal karöltve arra törekedjenek, hogy az ellenséget megszalasszák. Adjatok nekik oldalast, majd csinálják akkor a szaladóst, így szólt az egyik palócutasítás. A csehek híresek voltak mindig arról, hogyha ötven voltak, tízfelé szaladtak. Igyekeztek elszakítani őket anyacsapataiktól. Gyűjtsátok fel raktáraikat! Az összekötő utakat keresztezzétek vízesárokkal! Vasútjaikat robbantsátok föl!*”

Síneiket emeljétek ki vasrudakkal, – de mindezt csak akkor, ha magyar területen garázdálkodnak!” És sorra szerveződnek a fegyveres egységek Libádon, Ebeden, Muzslán, Köbölkúton, Bélán, Magyar- és Németszőgyénben, Fűrön, Garamdamásdon, Nagysárón, Nagysallón. *„Márpedig ezen a százfalvas platón, lankásokon, dombokon, völgyekben olyan jól dolgoztak portyázóink, hogy szigetként maradtak a legutolsónak a csehek számításában. A Göncöl szekere minden éjjel végigfutott ezen a tájon, de sohase robogott üresen. Mindig vitt magával néhány cseh halottat a temetőbe”* olvashatjuk Drozdy visszaemlékezésében. Letkés és Ipolyság között a Pálmay-csoport katonái voltak állásban, akik rendre átkeltek az Ipoly jobb partjára, hogy móresre tanítsák a szemtelenkedő legionistákat. E csoport parancsnoka, a soproni 18. honvéd gyalogezred orosz hadifogságból hazatért századosa, Pálmay Ernő volt Léva utolsó helyőrségparancsnoka és az ottani géppuskás tanfolyam vezetője is. Négy század erejű karhatalmat szervezett katonákból, barsi és honti civilekből, s több alkalommal futamította meg a cseheket. (Ő lesz a híressé lett, január 29-ei balassagyarmati csehkiverés egyik katonai vezetője is.) December végén a Magyarország területi integritását zászlajára tűző Felvidéki Egyesület elnökévé választották. Károlyiék parancsára 1919. január 8-án Lévát fel kellett adnia és embereivel az Ipoly bal partja mentén húzódó demarkációs vonalra került. A 24 tisztre és 55 katonára leapadt Pálmay-csoport Drégelypalánk, Nagyoroszi és Rétság környékén bonyolódott harctevékenységekbe.

Garamkövesdnél Lukács István tartalékos huszárfőhadnagy tífős egységével kergetett meg száz cseh katonát, akiket Bajta és Leléd között a jég-táblás Garamba szorított. Letkés, Tölgyes, Szalka, Kiskeszi, Ipolybél, Egeg és Szalatnya, Kisgyarmat fiai is vitézkedtek és útjukat állták a betolakodóknak. Hasonlóan tett két kormánybiztos, szmrecsányi Szmrecsányi György, valamint beniczei és micsinyei Beniczky Ödön is Érsekújvár vidékén, és mint arról Jankovich Arisztid szintén beszámol, december utolsó napjaiban Deáki és Pered községeknél is fellángolt az ellenállás. Január 8-án az Érsekújvár felől érkező cseheket a tardoskeddi és a tótmegyeri magyarok kergették vissza. Találkozóharcok sorozata zajlott le nem csak itt, hanem Kőhídigyarmat és Béla, valamint Losonc és Kassa között is”.

És minden folytatódik az új év elején is, amikor már Kassa, majd Pozsony is megszállás alá kerül. Januárban még, amint Csere Péter érdeklletes beszámolójából kiderül, midőn azok a bizonyos csehszlovák légionáriusok megjelentek a pozsonyi utcákon, „*a helyiek nem igazán tudták hová tenni*

őket, igazság szerint – szedett-vedett egyenruhájukban egy sosem létezett országot reprezentálva – inkább voltak nevetségesek, mint félelmetesek, vagy akár tekintélyt parancsolók”, és amint február első napjaiban Zsolnáról Pozsonyba költözik a sebtében összeállt szlovák kormány, 4-én szinte az egész megszállt Felvidéken nagyszabású vasutas-és postássztrájk kezdődik, újabb és újabb tüntető megmozdulásokra kerül sor Nyitrán és Érsekújváron, Komáromban és Rimaszombatban, Rozsnyón és Zólyomban, Ruttkán és Breznóbányán.... Azután a február 12-ei, nyolc halottat és 23 sebesültet követelő pozsonyi vérengzés megmutatja a hódítók igazi arcát – dermedt csönd üli meg Felső-Magyarország vidékeit...Mert közben az antantnál kétségbeesetten előszobázó csehek visszavonulót járatnak ki Károlyiéknál – és mintegy mellékesen gondoskodnak arról is, hogy megfelelő (főleg tűzérőség) túlerőbe kerüljenek...

Az időközben lezajlott – január 29-ei - balassagyarmati csehkiverés részletei az elmúlt másfél-két évtizedben viszonylag ismertté váltak, ezért ezek részletes tárgyalásától most és itt eltekintենk, annyit megjegyezve: a méltán megkapott civitas fortissima, „a legbátrabb város”-nak fordított cím, mint erre többen felhívták a figyelmet, pontos fordításban „legvitézebb várost” jelent. Mert nagyon is egyet lehet érteni Tyekvicska Árpád helytörténezzsel: *„bátrak sokan, sok felvidéki, erdélyi, délvidéki településen voltak az első világháború végét követő hónapokban (...) vitézekké válni azonban csak kevés település lakóinak adatott meg. Sikereseknek meg jóformán csak a balassagyarmatiaknak.”*

Ha nem is volt sikeres, de annál nagyobb hatásúnak számított a szintűgy máig teljesen ismeretlen komáromi eset: 1919. május 1-én két csoportban mintegy 400, nem túl jól felfegyverzett fiatal a közúti és a vasúti hídon megtámadta az északi városrészt megszállva tartó cseh csapatokat. A vállalkozás rövid időn belül valóságos vérfürdőbe torkollik: a sokkal jobban felfegyverzett megszállók géppuskái, majd a túlsó partra átnyomultakkal vívott közelharc igen nagy véráldozatokkal jár, miközben a déli partról, Szőnyből némi tűzérőségi támogatást, Győrből pedig némi erősítést is kapnak – ám végül a túlerő ellen ez sem segít: estére többszáz magyar holtteste borítja a hidakat és a környéket, a csehek az elfogottakat is barbár módon lemészárolják...

Erdélyben 1918 őszén a Kolozs megyei Jósikafalván „különbejáratú” küzdelmet folytattak a megszállók ellen: az Urmánczy-család birtokára a fosztogató románokkal szemben megfogalmazott segélykérés nyomán egy 110 tagú különítmény érkezik, amely annak-rendje módja szerint el is intézi a ga-

rázdálkodókat – a statáriális rendelkezések értelmében 35-öt lőnek közülük agyon. (A román sajtó azóta is a magyarok által elkövetett jósikafalvi vérengzésnek nevezi az esetet...)

A balassagyarmati csehkiverés mellett a legismertebb és egyben a legnagyobb szabású ellenállási formát a dicsőséges Székely Hadosztály 1918 végétől 1919 áprilisának végéig tartó küzdelme jelenti. Miután ennek részletes taglalása jócskán meghaladná e tanulmány lehetséges terjedelmi kereteit, több e tárgykörben írott korábbi munkám – Az elárult hadosztály (Masszi kiadó, 2009), Az elfelejtett parancsnok –Kratochvil Károly (Masszi, 2010), Gyászos idők tündöklő csillaga (Méry Ratio, 2011) In memoriam Kratochvil Károly (2019), továbbá Elfejtett parancsnok (2013) című dokumentumfilmem ajánlása mellett igen röviden csak annyit lehet és kell megemlíteni, hogy a Kratochvil Károly ezredes által vezetett, alig tízezres létszámú Székely Hadosztály a közel 200 kilométeres hosszúságú, Técső-Szinérváralja-Szilágyosomlyó-Csucsá-Vaskoh irányban húzódó frontvonalon majdnem négy és fél hónapon át feltartóztatta és hősies küzdelemben, rendkívül rossz ellátási, fegyverzeti, időjárási és politikai feltételek mellett valósággal a védvonallal szegte a betolakodó román haderőt. Komoly hadtörténeti-hadászati munkák állapították meg teljesítményükről: a modern hadtörténelemben példátlan, hogy ennyi időn át ennyi ember ilyen körülmények között ilyen hosszúságú frontvonalat tartani tudjon. Ők tartották...Egészen addig, míg Károlyiék hazaárulása után a kommun nemzeietlen könyörtelensége és a mindezekre alapozó két és félszeresre duzzasztott ellenséges túlerő végül megadásra nem kényszerítette őket.

A 133 napos lidércnyomást követő, a fővároson kívül a Tiszántúlra, a Duna-Tisza közére és a Dunántúl északi részére is kiterjedő román megszállás gyakorlatilag az integer Magyarország teljes területén az ellenállás kiterjedéséhez és fellángolásához vezetett. Ezt közvetlenül megelőzően azonban már 1919 első felében folytatódtak és megszorodtak a különféle rezisztens akciók: ilyen volt az úgynevezett sóvidéki lázadás, amely a székelyföldi Nyárad mente, továbbá Parajd és környéke - az úgynevezett a Sóvidék - népének fegyveres ellenállását jelentette. Március utolsó napjaiban – a jólismert vágyteljesítő gondolkodás (de meglehet, a Székely Hadosztály akkor már jó két és fél hónapos kitartó, sikeres és eredményes harcainak hatására is) – elterjed a hír: nemsokára visszajönnek amagyar csapatok és velük visszatér a magyar igazgatás. Ezt látszott alátámasztani az a hír is, hogy a vasutasoknak nem kell hűségesküt tenniük az új rendre (ettől alighanem csak azért tekintett – volna

– el a román hatalom, hogy kellő gyorsasággal és minél zökkenőmentesebben tudja fel- és kihasználni a magyar vasutasok munkáját, szakértelmét és ismertetanyagát.) *„Lovas küldöncök rajzottak szerte a vidék falvaiba és az eldugott fegyvereket hamarjában előkerítő férfiakat a megszállók elleni harcra lelkesítették”*, írja Csere Péter. A nyáradremeteiek felszedték a Parajdról jövő vonat elől a síneket és a szerelvényen kb. egy századnyi székellyel elindultak Szováta felé. Szováta körülvevették a román csendőrség épületét és rövid tűzharc után elfoglalták a vasútállomást és a postát is. Mozcósítani kívánták a környék lakosságát, hogy együtt induljanak Marosvásárhely felszabadítására. Április 2-áról 3-ra virradóra megérkeznek a román hadsereg jócskán feltöltött-megerősített, többszörös túlerőben levő alakulatai, és megkezdődik a megtorlás...

A Dunántúl délnyugati részén, a Mura-vidéken két fegyveres felkelés is kitör: Muraszombatban 1919 január 3-án hajnalban a szombathelyi 83. gyalogezred tisztje, Perneczky Jenő százados közel 300 emberből álló különítménye – *„karhatalmi zászlóaljként”*, géppuskákkal és két ágyúval – valószínűs fergetegként zúdul a városra, órák alatt megsemmisíti a megszálló erőket. Muraszombat reggel kilenc órára felszabadul, következmény: a békekonferencia május 12-ei határozata értelmében a Mura-vidéket Magyarországnak ítélik. Igaz, a kommun tomlolása egy-kettőre megváltoztatja a konstellációkat – majd augusztus 12-én végleg eldőli a tájegység sorsa... Ám miután november 16-án Horthy Miklós Nemzeti Hadserege bevonul Budapestre a Mura-vidék ekkor még színmagyar városkájában, Alsólendván úgy érzik, föltámad a remény: november 29-én Rédics felől három oszlopban alig több mint ötven magyar – igaz, a környék lakosságának teljes támogatását élvezve – megtámadja a megszálló délszláv csapatokat A Trianon előtti utolsó nagy ellenálló akció, az utolsó csata a túlerővel szemben eleve kudarcra volt ítéelve: a hőiesen küzdő alakulatot felmorzsolják. És már csak a fegyvertelen ellenállás nagy eszköze, a munkabeszüntetés marad – ebben két ízben is a Délvidék mutat példát: Bácskában és a Bánságban 1919 februárjában és 1920 áprilisában grandiózus vasutas- és postás-sztrájk zajlott. 1919 február 21-én Szabadkán kezdődik és alig néhány óra múlva szinte az egész Délvidéken teljesen megbénult a vasúti, a postai és a távíró-forgalom, csatlakoztak a villanytelepi dologók is. Az igen alaposan és precízen megszervezett sztrájk egy áll héten át Szabadkától Temesvárig működött, de kiterjedt Zomborra és Pécsre is. A szerb hatóságok a legkíméletlenebb eszközökkel éltek, százával fogdoszták össze a vasutasokat és azzal zsarolták a résztvevőket, hogy a letartóztatottakat Szerbiába viszik, családjukat pedig kitoloncolják. A munkabeszüntetés a Délvidéken egy

jó esztendő múlva, 1920 áprilisában újra fellángolt. A követelések – a magyar alkalmazottak elbocsátásának megszüntetése, a cenzúra eltörlése, a magyar nyelvű színházi és mozielőadások eltörlése, a botbüntetés eltörlése, a magyarokat sújtó nyelvi megkülönböztetés megszüntetése - ugyanazok voltak, mint 1919 elején. A retorziók is...

Az előbb szerb, majd román megszállás alá kerülő Temesváron diákok, munkások, volt katonatisztek és tisztviselők részvételével 1919 augusztusában kezdődik nagyszabású szervezkedés: vezetője egy, sokadmagával máig kellőképpen nem méltatott, alig 18 éves, rendkívüli fiatalember, bizonyos Niamešny Mihály. Levente-társaival ugyanarra esküdött fel, amire az 1919 decemberében lebukott nagyváradi idősebbek – veterán frontharcosok, nyugdíjas tisztviselők, javakorabeli hivatásos katonák - is : a magyar haza szolgálatára, arra, hogy az idegen hódítóktól megszabadítsák országukat. A temesváriakkal nagyjából egyidősek azok az aradi fiatalok- középiskolás diákok – akik „a magyar lobogóra és a magyarok Istenére” felesküdvé próbálták ugyanezt... Végzetük mindenfelé szinte ugyanaz lett: nagyrészüket elűzték szülőföldjéről, magyarországi repatriálásra kényszerítették – de voltak halálos ítéletek és rejtélyes eltűnések is...

És még nem is tettünk említést a román megszállók életét a későbbi csonkaországban, elsősorban a Duna-Tisza közén jócskán megnehezítő (később, az 1921-es nyugat-magyarországi harcokban és az 1938-ban kezdődő terület-visszacsatolások során különösen elhíresült) Rongyos Gárda tevékenységéről. Amelynek története és működése a legújabb kori magyar história számos fehér foltja és bántóan ismeretlen terrénuma közül is a legismeretlenebbek és egyben a legfontosabbak közé tartozik. Ténykedésének, összetételének, vezetőinek és harcosainak, nézet- és eszmerendszerének, továbbá egész históriájának a teljesség igényével fellépő vizsgálata a magyarság mélyebb és igazabb huszadik – és áttételesen: a huszonegyedik! – századi megismeréséhez nélkülözhetetlen.

Röviden összefoglalva: az 1919. április 18-án a Kecskeméttől alig 15 kilométerre északkeletre fekvő Héjjas-tanyán összegyűltek az elmúlt fél év baljós, mind aggasztóbb eseményeinek összetorlódása, a tavaly november óta történtek miatt gondolták úgy, hogy együttesen, közösen és szervezeten, valamiképpen cselekedni kéne. A szomszédos települések, Helvécia, Szentkirály, Szikra, Lakitelek, Ballószög, Borbás szegényei, napszámosok, gazdák, de van-

nak közöttük városi munkásemberek is, néhány diák és katonatiszt a házigazda, Héjjas Iván 29 éves, a frontról november végén hazaérkezett repülő főhadnagy vezetésével egy hét pontból álló programot fogadnak el. Már a legelső mondat – „*Magyarország a magyaroké*” – eszünkbe juttathatja Németh László 24 évvel később megfogalmazott, ma már klasszikus szárszói példabeszédét Új-Guineáról és a pápuákról, az örök harmadik útról: *”nem lehetne Új-Guinea a pápuaké?”* A folytatás: *„Magyarország határai nem a maiak, hanem a háború előttiék. Ezekért és magyar fajunkért készek vagyunk bármelyik pillanatban éltünket adni. 2. Harcolunk a nemzetközi országvesztő vörös uralom ellen. Harcolunk az istentelen és hazátlan rombolók ellen, de feudális születési előjogok ellen is. 3. A pacifizmus csak álmodozás – amennyi a fegyvered, annyi az országod és a kenyered. 4. A földbirtokegység legnagyobb határát a mezőgazdasági termelési eszközök fejlettsége határozza meg. Az ezen felüli birtokra földreformot követelünk, négy évig becsülettel vérét áldozó nincstelen parasztságunk javára – az egyetemes magyar népszaporulat és népjólét érdekében. 5. A bank- és ipartőke kérdéseiben a döntő szó az államé legyen a nép érdekében – és ne fordítva. 6. A munkaadó-munkás harcában álljon az államhatalom igazságos védőként a munkás mellé. 7. A magyar élet minden síkján magyarok legyenek a vezetők.”* Az önszerveződő fegyveres csoportok ahol csak lehetett és ahogyan tudtak, felléptek a kommun kegyetlenkedései és erőszakoskodásai ellen, majd a gátlástalanul, balkáni módra tobzódó megszálló román katonasággal szemben is. Szenkirályi Gábor szerint – hét pontjuknak megfelelően – a szociális célkitűzések mellett a kommunistaellenesség is markáns szerepet kapott tevékenységük során, mindenekelőtt és mindenekelőtt az ország határainak megvédését tűzték ki célul.

Az eddig felvázoltakból remélhetőleg kiviláglik: 1918 novembere, a hazánk ellen három irányból megindult idegen hódító invázió kezdete és 1920. június 4-e, a trianoni békediktátum aláírása közötti időben a nemzeti ellenállás szelleme nemcsak élt és hatott, de a gyakorlatban is számos helyen és számos változatban megnyilvánult. A rezisztencia zömét a fegyveres harc jelentette, de a sztrájk és az ellenállásra felkészítő konspiráció fegyverével is élt a szétszakításra ítélt nemzet. Visszapillantva és méltatlanul- egyelőre - ismeretlenségben levő honvédő hőink előtt megilletődötten tisztelegve mondhatjuk Kossuth-tal: *„Mi harcoltunk, ha nem is győztünk. Ámbár hazánkat nem mentettük meg, de a zsarnokságnak útját álltuk. Majd ha történelmünket megírják, elmondhatják rólunk, hogy ellenálltunk.”*

Irodalom

- A Rongyos Gárda harcai 1919-1939 – Magyar Ház, Bpő., 1999
- A szerbek Magyarországon 1918-1921 – METEM Könyvek, Bp., 2016
- Az erő útján – A Rongyos Gárda küzdelmei 1919-1939 – MagyarHáz, Bp., 2000
- Babucs Zoltán: Feledésre ítélt ellenállás – felvidék.ma 2019. 12.18.
- Borsi-Kálmán Béla: Ifj. Niameessny Mihály és a temesvári levante-per 1919-1920 – Helikon, Bp., 2010
- Csere Péter: Vajon mit ér a tragédia, ha magyar? – Magyar Hírlap, 2014. máj.5.
- Csere Péter: Parancs nélkül is – Honvédő hősök és mártírok krónikája 1918-1923 – Unicus Műhely, Bp., 2016
- Csuka János: A délvidéki magyarság története 1918-1941 - Püski, Bp., 1995
- Dombrády Lóránd: A Legfelsőbb Hadúr és hadserege – Kairosz, Bp., 2012
- Domonkos László: A Héjjas-nyárfa árnyékában –Kairosz, Bp., 2018
- Domonkos László: Az elárult hadosztály – Masszi, Bp., 2009
- Domonkos László: Az elfelejtett parancsnok – Masszi, Bp., 2010
- Domonkos László Francia Kiss Mihály élete és halála – Püski-Masszi, Bp., 2011
- Jankovich Artisztid: A Nemzeti Hadsereg 1919 – Szülőföld- Trianon Emlékmúzeum, Várpalota, 2019
- Kozma Miklós: Az összeomlás 1918-19 – Athenaeum, Bő., 1933
- Niameessnyné Manaszy Margit: Villámlik messziről... - Kossuth, Bp., 2017
- Popély Gyula: Felvidék 1914-1920 – Magyar Napló, Bp., 2010
- Rapsonné öröksége – Tanulmányok Parajd község múltjából – Corvin, Déva, 2006
- Szentkirályi Gábor: A Rongyos Gárda története 1938-1944 - 48-as könyvesbolt, Bp., 2018
- Temesi Ferenc: Az éjféli utas – Ister, Bp., 2000